

tuje (slabo, napačno) pri uvrščanju besed v slovarje in pri določanju njihovih pomenov postala odločilna raba. Slovarji tujk, kot jih poznamo pri nas, danes niso več aktualni; za uporabnike, ki jih zanima izvor besed, so na voljo etimološki slovarji, podatke o izvoru besed pa je mogoče vključiti tudi v splošni enojezični slovar večjega obsega. Vsekakor

bo moralo splošno rabljeno besedje, ki ga precej najdemo tudi v *PST*, čim prej dobiti primerno leksikografsko obdelavo v novem splošnem slovarju slovenskega jezika.

Nanika Holz
samostojna leksikografka, Ljubljana
nanika.holz@guest.arnes.si

Silva Kastelic, Nataša Pirih Svetina in Mojca Kotnik:
Slovenščina v bolnišnici: učbenik za učenje slovenščine kot tujega jezika na začetni stopnji (A1, A2) za zdravstvene delavce.
Ljubljana: Srednja zdravstvena šola, 2005. 135 str.

Da ne bo pomote – slovenščina ni bolna. Pravzaprav izgleda, da ni samo zdrava, ampak celo zelo vitalna, na kar med drugim kažejo na primer številne leposlovne izdaje v slovenščini (zaradi katerih se nemalokrat sliši floskulo »Slovenci smo narod pesnikov«) pa polikana in sproščena slovenščina na mnogih radijskih postajah in televizijskih programih, uradna v slovenskem in evropskem parlamentu, živahna na slovenskih ulicah, z glasbo podprta na nogometnih tekmah in tudi včasih nekoliko obotavljajoča, z različnimi naglasi obogatena slovenščina tistih, ki jim ta jezik ni prvi jezik. Časi, ko bi se slednja izjava brala ironično, so zagotovo mimo, saj je v okviru evropskega povezovanja večjezikovnost posameznika ne le posledica globalizacije in nujno zlo odprtih mej, ampak celo ena izmed vrhovnih vrednot.

V današnji družbeni realnosti tako slovensko-govoreči tujci niso (več) samo dediščina bratstva in enotnosti na Balkanu, ampak tudi posledica osamosvojitve Slovenije in vključevanja v evropske integracije od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja, povečevanje njihovega števila pa gotovo ni v pomoč prevečkrat izrečenim trditvam o eksotičnosti majhne Slovenije in njenega dvojninskega jezika. Jezikovna realnost je v resnici precej manj

romantična, a spodbudna in zato za sloveniste še bolj zavezujoča.

Eden od rezultatov strokovnega dela, ki upošteva položaj slovenščine in jezikovnih potreb v »novi Evropi«, je tudi predstavljeni učbenik *Slovenščina v bolnišnici*, ki je nastal na pobudo Evropske unije in Sveta Evrope v okviru evropskega jezikovnega projekta *Leonardo da Vinci – Zdravi jeziki (Healthy Languages)*. Pod vodstvom salzburške ustanove Berufsförderungsinstitut, ki se ukvarja z razvojem poklicnega izobraževanja in strokovnega jezika za različna poklicna področja, in v sodelovanju petih članic partneric iz Slovenije (Srednja zdravstvena šola Ljubljana), Italije (Alpha & Beta, Bolzano), Češke (Eurostaff, Praga), Avstrije (Volkshochschule, Stuttgart) in Velike Britanije (Newham College of further Education, London) je nastal komplet učnega gradiva v petih jezikih. Ta poleg učbenikov (*Slovenščina v bolnišnici*, *Italiano in ospedale*, *Čeština pro zdravotníky*, *Im Krankenhaus*, *English in hospital*) zajema tudi zgoščenko s petjezičnim slovarčkom strokovnih izrazov in obrazcem sprejemne dokumentacije zdravstvene nege v vseh petih jezikih. Projekt in sodelavce je v poročilu *Evropski jezikovni projekt Zdravi jeziki*

(*Healthy Languages*) v *Jeziku in slovstvu* (49/3–4, maj–avg. 2004) natančno predstavlja že Silva Kastelic, nekateri podatki pa so dostopni tudi na uradni spletni strani <http://www.healthylanguages.com>. Naj na tem mestu ponovim, da je glavni cilj projekta razvoj poklicno specifične jezikovne zmožnosti na področju tujih jezikov za zaposlene v zdravstvu, ki se zaradi globalizacije in prostega pretoka delovne sile v državah članicah Evropske unije kaže za vse bolj potrebno. Rezultati projekta naj bi tako omogočili spoznavanje z osnovami (slovenskega, italijanskega, češkega, nemškega in angleškega) jezika zdravstvene stroke in olajšali sporazumevanje med ponudniki zdravstvenih storitev in povpraševalci po njih.

Zdaj pa si nekoliko natančneje pogledjmo učbenik. Že v podnaslovu je zapisano, da je učbenik namenjen zdravstvenim delavcem za učenje slovenščine kot tujega jezika na začetni stopnji (A1, A2), v predgovoru pa natančneje izvemo, da so ciljni uporabniki predvsem medicinske sestre in tehniki zdravstvene nege, oznaki šeststopenjske lestvice Sveta Evrope, ki opredeljujeta uporabnika glede na stopnjo jezikovne zmožnosti, pa le približni. Prvi razlog je v tem, da za slovenščino nimamo natančno izdelanih tovrstnih standardov (in, kot poudarjajo avtorice, so te stopnje tudi pri drugih jezikih stvar pretežno subjektivne ocene), drugi pa v izredno razvejani fleksiji slovenskega jezika, zaradi katere je na osnovni stopnji znanja slovenščine kot tujega jezika težko pričakovati uporabnikovo samostojno izražanje na njegovem strokovnem področju. Učbenik naj bi bil tako pretežno namenjen tistim zdravstvenim delavcem, ki že obvladajo osnove slovenskega jezika in bi radi razširili svoje znanje na področju jezika zdravstvene stroke. Učbenik je zato sestavljen iz štirih tematskih sklopov oziroma modulov, če uporabim izraz, uporabljan v učbeniku, ki se nanašajo na proces dela v bolnišnici, začenši s predstavitvijo prostorov in poklicev ter sprejemom pacienta v bolnišnico do njegovega odpusta in rehabilitacije. Ker učbenik želi uporabnika – začetnika usposobiti za sporazumevanje z bolniki pri njegovem delu, je poudarek na besedišču, ki ga bo pri tem potreboval, in sporazumevalnih vzorcih za visoko

predvidljive, ponavljajoče se situacije v bolnišnici. Poleg osnovnega besedišča tako že v prvi enoti učbenika najdemo lekseme, kot so *anamneza*, *opornica za hojo*, *laboratorijska analiza krvi in urina*. Specifično besedišče je uporabljeno tudi pri vseh vajah, kar ni nič nenavadnega, in, kar je bolj zanimivo in pohvalno, tudi v slovničnih preglednicah. Uporabniki zato sklanjajo npr. *zdravniški pregled* in *akutno vnetje*, spregajo glagol *zdraviti*, velevajo pa ne samo *jej!*, *delaj!*, ampak tudi *zdravi!*, *zdraviva!* ..., kar je morda nekoliko slabša izbira, saj se ta glagol v velelniški obliki pojavlja manj pogosto in je s tega stališča tudi za zdravniške delavce manj uporaben, čeprav ne povsem nerealen.

Pri besedišču je potrebno omeniti tudi slovarske razdelke na koncu vseh modulov, v katerih je zbrano besedišče, obravnavano v vseh enotah posameznega modula. Za lažje iskanje je razdeljeno po enotah, znotraj tega pa ne abecedno, ampak tematsko, npr. *podatki o osebi (teža, višina, očala ...)*, *organi (koža: vrhnjica, pigmentne celice ...; gibalna: skelet, okostje ...)*, *operacije (operirati, operiranec, operacijska miza ...)*. To je zelo dobro, ker se tako skupaj pojavljajo ne samo besedne družine, ampak pomenska polja, kar je učečim se lahko v precejšnji pomoč pri učenju besedišča. Po mnenju raziskovalcev naj bi učeči se tudi v t. i. spominskem slovarju lekseme povezovali v skupine, med drugim s pomočjo njihovega pomena in oblike, združevanje besedišča v tematske sklope na podlagi pomenskih razmerij, ki jih najdemo v učbeniškem slovarčku, pa tako lahko pripomore k lažjemu oziroma boljšemu pomnjenju leksike. Podoben princip je uporabljen tudi znotraj lekcij v drugem modulu, ki je namenjen spoznavanju človeškega telesa, boleznim in zdravljenju. V prvi enoti so tako poleg poimenovanj organov, ponavadi dopolnjenih z ilustracijo, dopisane tudi njihove funkcije (npr. *mišičje: raztezanje, krčenje*) in pogoste zveze (npr. *napeti mišico, krepiti mišice, krvavitev v mišici ...*), v drugi enoti pa bolezni in poškodbe, znaki bolezni in zdravljenje (npr. *uho: tujek v ušesu – bolečina, izcedek, šumenje – izpiranje ušesa, odstranitev tujka*). Videti je, da se avtorice zavedajo pomena in težavnosti kolokacij za usvajanje tujega jezi-

ka, ki jih niso izpostavljale le v lekcijah, ampak tudi v slovarkem razdelku (npr. *predpisati fizioterapijo, navodila osebja, vbrizgati lokalni anestetik*). To je na področju učbenikov za slovenščino kot drugi/tuji jezik novost in upati je, da se bo razvila v trend.

Za lažje učenje besedišča je poskrbljeno tudi z mnogimi ilustracijami, s katerimi so ponazorjeni prostori, poklici, predmeti, postopki (npr. merjenje krvnega pritiska ali srčnega utripa) ipd., obsežna pa je tudi priloga z ilustracijami organov, kjer so podrobno prikazani (in seveda poimenovani) njihovi sestavni deli. Avtorji večine ilustracij so kar dijaki Srednje zdravstvene šole Ljubljana, kar je v nasprotju s siceršnjo prakso, a prav simpatično, saj preglednost ne trpi, estetski čut pa tudi ni ranjen.

Poleg ilustracij so v učbeniku tudi fotografije ali vzorci raznih napotnic in obrazcev, ki jih morajo zdravstveni delavci poznati in znati izpolnjevati. Zato je za jezikovne začetnike še kako koristno, da imajo ob nekaterih obrazcih, kot sta na primer *Obrazec sprejemne dokumentacije* in *Obvestilo službi zdravstvene nege*, zapisana tudi vprašanja, ki naj jih ob izpolnjevanju postavijo pacientom. Za ponazoritev: v obrazcu je zapisano *Posebne želje glede izražanja verskih potreb: _____*, učbenik pa ob tem ponudi možnost vprašanja *Ali želite, da vas obišče duhovnik?* ali *Višina: _____ cm* in vprašanje *Koliko ste visoki?* S tem pa smo se že pomaknili na področje sporazumevalnih vzorcev. Kot je zapisano že zgoraj, je poleg specifičnega besedišča, ki ga učbenik prinaša, pomemben poudarek tudi na predvidljivih in ponavljajočih se sporazumevalnih vzorcih. V učbeniku tako najdemo preprosta, pretežno dialoška besedila, ki so realno pričakovana pri komunikaciji med zdravstvenimi delavci in pacienti oziroma njihovimi svojci, vaje pa so zasnovane tako, da poleg razumevanja dialogov od uporabnikov učbenika zahtevajo samostojno zastavljanje vprašanj pacientom, dajanje navodil, pojasnjevanje in tudi odgovarjanje na pacientova vprašanja. Učbeniku je priložena tudi zgoščanka, kjer so dialogi posneti, vendar si zasluži nekaj pripomb. Namen takšnih zgoščenk je ponavadi v tem, da učeči se z njihovo pomočjo bodisi vadijo razumevanje govorenih besedil

bodisi izboljšujejo lastno izgovorjavo. To se tudi v našem primeru zdi zelo pomembno, še posebej zato, ker učbenik daje prednost ravno poslušanju in govorjenju. Se pa seveda zastavlja vprašanje, ali je ta zgoščanka, kakršna je, res lahko v veliko pomoč. Pomisleki izvirajo iz ugotovitve, da so besedila prebrana sicer živahno, a zelo hitro, z redukcijami, izpuščanjem, dodajanjem in spreminjanjem besed. Težko si je namreč predstavljati, zakaj je koristno, da uporabniki tega učbenika na primer večkrat slišijo *več* izgovorjen z izrazitim polglasnikom, da se zapisani *rekel mi je* spremeni v *povedal mi je* ali *Zdravnik je ugovoril, da imate vnetje v Vnetje imate*. Če je na vprašanje *Pri katerem zdravniku ste naročeni?* odgovor *Pri doktor Kušarju*, kot slišimo na posnetku, blizu avtentični, čeprav slovnično nepravilni rabi, in se nam *Ajkej narobe* sliši zelo domače, pa je nekoliko povišan pritisk 130/70, kar nam pove medicinska sestra, nekaj drugega kot 140/85, kar piše v učbeniku. No, napake se hitro in rade zapišejo, igrana avtentičnost, ki ni dosledna in je izvajana s šolsko (bralno) intonacijo (po glasovih sodeč so bili tudi tukaj angažirani dijaki) ter s pomanjkljivimi pomenskimi poudarki, pa je dokaj problematična. Uspešno delo s temi zvočnimi posnetki brez vodstva lektorja je zato na začetniški stopnji zagotovo vprašljivo.

Ob sporazumevalnih vzorcih je tudi pri komunikacijskem modelu poučevanja tujega jezika potrebno počasi uzaveščati slovnične značilnosti jezika, če želimo, da bi učeči se postajali vse samostojnejši in kompetentnejši govorniki. Učbenik zato ne ostane brez slovničnih preglednic in vaj, vendar vedno v kontekstu obravnavane snovi. Prav pri obravnavi slovnice se potreba po predznanju, na katerega opozarjajo avtorice v uvodu k učbeniku, najbolj pokaže. Začetnikov pač ne moremo že kar v prvi enoti prvega modula zasuti z več glagoli v vseh številih za prve tri osebe, in to ne samo za sedanjik, ampak kar za vse tri glagolske čase, za povrh pa jim naložiti še samostalniški imenovalnik in tožilnik v ednini in množini. Poleg tega se že na začetku učbenika pojavijo nekatere slovnične strukture, ki so sistematično obravnavane šele na naslednjih straneh, kar ni značilno za postopno učenje

slovnčnih pravil. Sicer pa je za lažje krmiljenje med jezikovnimi čermi poskrbljeno s kazalkami, ki uporabnika usmerjajo po učbeniku naprej in nazaj k poglavjem, kjer bo našel dodatna pojasnila v zvezi s slovnico ali besediščem, vse slovnčne preglednice, zgledi rabe ter ostala jezikovna pojasnila znotraj lekcij pa so označena z rdečim križem, znakom za prvo pomoč. K drugi pomoči pa potem sodijo druga kratka jezikovna opozorila v recimo temu pragmatičnih razdelkih, ki se pojavljajo ob besedilih, vsebujejo pa informacije o kraticah (npr. *kilogram = kg, 37 stopinj Celzija = 37 °C*) in možnih vprašanjih v neki situaciji oziroma možnih odgovorih na neko vprašanje (npr. *Kakšne težave imate? Boli me glava. Vrti se mi ...*).

Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da učbenik *Slovenščina v bolnišnici* uspešno orje ledino učenju slovenščine kot tujega strokovnega

jezika. Lahko je zgled morebitnim nadaljnjim prizadevanjem na tem področju, predvsem zato, ker se zaveda potreb ciljnih uporabnikov in jih s pomočjo sodobnih didaktičnih metod tudi upošteva. Ter seveda zato, ker povezovanje evropskega prostora zagotovo prinaša povečanje potreb po učenju specifične jezikovne zmožnosti na različnih strokovnih področjih. In če se komu ob tem porajajo pomisleki, da bi se takšni projekti za slovensko jezikovno situacijo zaradi majhnosti tržišča sploh lahko uresničevali, je projekt *Zdravi jeziki (Healthy Languages)* dokaz, da se z nekaj volje v Evropi denarna sredstva da dobiti. In če se združi z znanjem, se dobi tudi nagrada – projekt *Zdravi jeziki* je prejel Evropsko jezikovno priznanje za leto 2005.

Tadeja Rozman
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
tadeja.rozman@ff.uni-lj.si

Slovenščina na daljavo za Skandinavce

Študij slovenščine na daljavo preko spleta poteka na Oddelku za slovanske jezike Univerze v Göteborgu od začetka leta 2004. Univerza v Göteborgu na ta način kot edina v Skandinaviji lahko ponudi visokošolske tečaje slovenščine. Trenutno se treh tečajev v obsegu 30 kreditnih točk (ECTS) udeležuje 18 študentov.

Ozadje. Pred vstopom desetih novih držav članic v Evropsko unijo je izrazil švedski Urad za visoko šolstvo v enem izmed svojih poročil zaskrbljenost nad dejstvom, da dveh jezikov novih držav članic ni mogoče študirati na nobeni švedski univerzi, in sicer slovenščine ter slovaščine. Slovenščine takrat ni bilo mogoče študirati niti v drugih nordijskih državah. Razlog za tako stanje je bil predvsem v tem, da na eni univerzi ni bilo mogoče zbrati dovolj velike skupine zainteresiranih študentov, da bi bilo to finančno upravičljivo.

Približno v istem času se je na Švedskem zelo močno razvijalo učenje na daljavo preko interneta. Ministrstvo za izobraževanje in kulturo je namenilo precej denarja za razvijanje takih tečajev. Ustanovljena je bila tudi skupna administracija spletnih tečajev (<http://www.netuniversity.se/>).

Zaradi tega je Oddelek za slovanske jezike na univerzi v Göteborgu vložil prošnjo za financiranje začetnega tečaja slovenščine preko interneta, utemeljeno še z dodatnim razlogom, da ima univerza v Göteborgu idealno lego sredi Skandinavije v približno enaki oddaljenosti od vseh treh prestolnic, kar pomeni manj kot štiri ure vožnje za pretežni del potencialnih študentov. Skandinavci namreč lahko na podlagi dolgoletnih dogovorov in zaradi velike podobnosti jezikov študirajo v vseh izobraževalnih ustanovah sosednjih držav.